

Munich Personal RePEc Archive

Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis

Chobanov, George and Egbert, Henrik and Sedlarski, Teodor

1 February 2007

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/56744/>
MPRA Paper No. 56744, posted 26 Jul 2014 08:44 UTC

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

**Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните
операции на микро ниво**

Георги Чобанов^{*}, Хенрик Егберт[♦], Теодор Седларски^{▲1}

METHODS FOR DATA COLLECTION ON TRANSACTION TASKS:

A MICRO-LEVEL ANALYSIS

Georgi Chobanov, Henrik Egbert, Teodor Sedlarski

SUMMARY: This paper focuses on transaction tasks as seen on the micro level. We suggest how transaction tasks can be measured by the official statistics. The article complements a previous one by Chobanov, Egbert and Gyuredjeklieva published in this journal (2006, 2, pp. 49-60) and discusses the weaknesses of existing concepts and methods of measuring transaction costs in a national economy. Here we aim at refining the preliminary notions and propose a hands-on method for data collection at the level of organizations such as firms or state institutions. We are measuring the transaction and the transformation sector by investigating job tasks. We show that the insignificant extension of the job description form obligatory for every employee in Bulgaria can be the starting point for statistical data collection on the transaction and transformation tasks of each worker. Data can then be aggregated on different levels, for instance for organization, for an industry, or for a national economy. Provided the respective institutions back the proposed method, then Bulgaria would be a forerunner for collecting and processing data on transaction cost in an economy.

^{*} Доц. Д-р Георги С. Чобанов, Софийски университет “Св. Климент Охридски”, Стопански факултет.

[♦] Д-р Хенрик Егберт, Катедра по икономическа теория, Университет Заарланд, Заарбрюкен, Германия.

[▲] ас. Теодор Седларски, Софийски университет “Св. Климент Охридски”, Стопански факултет – работата по настоящата статия бе финансирана от Стопанския факултет на СУ в рамките на проект № 2450 ИКМ-В/01.09.2005, “Изграждане на устойчив изследователски капацитет в Стопанския факултет на СУ ‘Св. Климент Охридски’”.

¹ Изказваме благодарност на рецензентите за направените критични бележки и уточнения по предишна версия на настоящата статия. Изразените тук виждания са на авторите и могат да се различават значително от официалното становище на НСИ.

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Измерването на транзакционните разходи на съвкупното национално стопанство е предизвикателство както към самата наука, така и към статистическата практика. Чобанов, Егберт & Гюреджеклиева (2006) анализират проблеми, свързани с измерването на транзакционния сектор в една икономика чрез официалната статистика. Те показват, че статистическото извличане на данни за пресмятане на транзакционните разходи би трябвало да започне на микро ниво, т.е. на нивото на отделните икономически субекти (правни единици в терминологията на Регламента на Европейския парламент и Съвета, установяващ обща работна рамка за бизнес регистри за статистически цели /анулиращ Регламента на Съвета [ЕЕС] No. 2186/93/). Обекти на подобно изследване следва да са частно-притежаваните правни единици (частни предприятия, организации с нестопанска цел и т.н.), наред с държавно-притежаваните (държавни предприятия, органите на публичната администрация и др.). Концепцията на Чобанов, Егберт & Гюреджеклиева (2006) се базира на критиката на Дейвис (Davis, 1986) към подхода на Уоллис и Норт (Wallis & North, 1986) за измерване на транзакционните разходи чрез обобщаване в т.нар. транзакционен и трансформационен сектор на *длъжности (а не отделни операции)*, които се приемат изцяло съответно за транзакционни или трансформационни. Дейвис (1986) критикува Уоллис и Норт освен това, че при изследването на транзакционните операции (действия) в стопанството се използват само данни, събрани от официалната статистика за цели различни от измерването на транзакционни разходи, което води до погрешни резултати. Цел на настоящата статия е да прецизира досегашната концепция на Чобанов, Егберт & Гюреджеклиева (2006) и да предложи методи за статистическо извличане на данни, предназначени за измерване на транзакционните разходи.

Изходна точка на нашите разсъждения е, че статистическото обхващане на транзакционния сектор следва да започне на микро ниво. За тази цел всички операции, извършвани в организациите при производството на стоки и услуги, които ще наричаме **стопански операции** или просто **операции (действия)**, се

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

разделят на две категории: от една страна - на производствени (преобразуващи, не-транзакционни) и от друга – транзакционни (срв. *Wallis & North*, 1986; *Чобанов, Егберт & Гюреджекчиева*, 2006). Ако това разделяне на действията (операциите) се окаже осъществимо, оценяването в парични мерни единици на двете категории (т.е. пресмятането на **транзакционните и трансформационните разходи**) може да се извърши с помощта на пропорцията между времето, употребено за единия или другия вид операции в общото работно време (*човекочасове на ден, седмица*) и съответните проценти от трудовото възнаграждение (*заплата/надница*) на всеки отделен служител. В последствие двете категории могат да бъдат агрегирани на различни нива, например – отделното предприятие, сектор или цялото национално стопанство.

Съществен е въпросът с какви методи могат да бъдат извлечени данни за стопанските операции на микро ниво. Тази тематика е била изследвана и от други автори, но по наша преценка с недостатъчна методологична прецизност. Райхард (*Reichhardt* 1995, pp. 199-246), Бишоф и Бонет (*Bischoff & Bohnet*, 2000) и Бишоф (*Bischoff*, 2002) развиват първи подход, който взема под внимание индивидуалните операции при измерването на транзакционния сектор. В тяхното изследване на немската икономика между 1985 и 1993 авторите използват данни от т.нар. микро-сенсус, за да разпределят заетите лица според извършваните от тях дейности (срв. Бишоф/*Bischoff*, 2002). Към транзакционния сектор се отнасят длъжности, в които се извършват **преобладаващо** действия в областта на търговията, администрацията, планирането и изследването, сигурността и обучението. Към трансформационния сектор се причисляват длъжности, в които се осъществяват **преобладаващо** стопански операции от областите строителство, техническо оборудване, производство, поправки и общи услуги. Въпреки че обръщат внимание на отделните стопански операции, авторите не обобщават *конкретните действия* в трансформационен и транзакционен сектор, а разделят *длъжностите* според **предимно** изпълняваните действия. Освен това те използват данни, които са били

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

събрани за цели, различни от измерването на транзакционни разходи. Ван Дален и ван Вуурен (Van Dalen & van Vuuren, 2005) прилагат многообещаващ подход за измерване на транзакционния сектор на Холандия. Те изрично вземат предвид отделни операции (tasks). Авторите използват за Холандия източник на данни (Structure of Earnings Survey), който се предоставя от EUROSTAT за всички европейски държави, но също не се изготвя специално за измерване на транзакционни разходи. Няма пречки, въпреки това, той да бъде приложен и за всяка друга европейска икономика, в това число и българската.

Трябва да бъде уточнено, че научен интерес в рамките на настоящата разработка представлява не сравнението между големината на транзакционния сектор в отделни национални стопанства, а относителният му размер в исторически план за дадено стопанство. От такава гледна точка той се явява мерило за степента на разделение на труда, “комплексността” на икономическата система, но и индикатор за евентуални загуби на ефективност при функционирането ѝ.

Изследователският фокус тук пада само върху определена част от всички възможни разходи в икономиката, които могат да бъдат дефинирани (и биват дефинирани в различни научни подходи) като транзакционни. Така например административните разходи за започване на нов бизнес, получаване на социални помощи от нуждаещите се и др. не се включват в непосредствен вид в нашето изследване². Не е изключено в голямата си част тези разходи да са отразени вторично в операциите, извършвани от административните работници в съответните организации, т.е. да бъдат част от транзакционния сектор в посочения от нас смисъл. Не взимаме под внимание и транзакционните разходи в сенчестата икономика, които не могат да бъдат измерени пряко.

² Вж. “Нормативна уредба и транзакционни разходи в България”, Йорданка Ганчева, ИПИ 2000

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Като подходящ пример за предлагания подход при формиране на транзакционния и трансформационния сектор може да послужи разделянето и разпределението дейностите, които един лекар извършва в ежедневната си практика. Много е вероятно статистика сред общопрактикуващите лекари да покаже силен превес на времето, изразходвано за транзакционни (административни, 'нетипични') дейности над времето за трансформационни ('типични', например здравни манипулации) дейности. Средният процент на транзакционните действия в случая на общопрактикуващите лекари ще бъде отнесен към транзакционния, а на трансформационните действия съответно към трансформационния сектор, с което се избягва водещото до неточности прибавяне на цялостната дейност към единия или другия сектор въз основа на преобладаващия тип заетост.

В общия случай на селскостопански производител бихме очаквали да преобладават трансформационните дейности (обработване на земята, грижа за животните) и да наблюдаваме само малък дял трансформационни действия (набавяне на пазара на необходимите суровини, пласиране на продукцията, административни процедури). Въпреки това 'длъжността' на фермера няма да бъде изцяло отнесена към трансформационния, а действията ще бъдат разпределени поотделно в транзакционния и трансформационния сектор.

Необходимо е предварително да изясним употребата в настоящата статия на някои основни понятия. **Длъжността** отграничава един специфичен кръг от операции (в дадена организация) от други. *Чобанов, Егберт & Гюреджеклиева (2006)* я дефинират като професионална заетост, която се определя от списък от стопански операции, съдържащ се в длъжностната характеристика, които един стопански субект се задължава да изпълнява като участник в стопанския процес. Лицето, заемащо длъжността, наричаме **работник или служител**. Възможно е една длъжност да бъде поделена между двама и повече работници или служители. Действията, задълженията и правата на работника/служителя в дадена организация са описани в длъжностната му характеристика. Длъжностната характеристика е

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

документ, който по своята правна природа е елемент от вътрешната нормативна база на стопанската единица, установяваща по този начин единство в подхода към лицата, извършващи за нея дейност по трудов договор. Нашата аналитична концепция е базирана върху длъжността, съответно длъжностната характеристика. Съгласно член 127, ал. 1, т. 4 от Кодекса на труда (КТ) на Република България организациите следва да изготвят длъжностна характеристика за всяка длъжност, в която наред с останалото се описват и действията на дадения служител:

Кодекс на Труда, “Задължения на работодателя за осигуряване на условия за работа

Чл. 127. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 1992 г., предишен текст на чл. 127, доп. - ДВ, бр. 25 от 2001 г., в сила от 31.03.2001 г.) Работодателят е длъжен да осигури на работника или служителя нормални условия за изпълнение на работата по трудовото правоотношение, за която се е уговорил, като му осигури:

...

4. (нова - ДВ, бр. 25 от 2001 г., в сила от 31.03.2001 г., изм. - ДВ, бр. 52 от 2004 г., в сила от 01.08.2004 г.) длъжностна характеристика, екземпляр от която се връчва на работника или служителя при сключване на трудовия договор;

...”

Длъжностните характеристики на една организационна единица предоставят възможност за измерване на продължителността на извършваните трансакционни действия (виж по-долу Макет на длъжностна характеристика), следователно един приложим подход за изследване на трансакционните операции на микро-ниво се явява:

Подход А: Обхващане на действията въз основа на длъжностната характеристика

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Ако в организациите са налични достатъчно подробни (посочено време за всяка отделна операция) длъжностни характеристики, то данните в тях могат да бъдат статистически обобщени и анализирани. За оценката е необходима само определена информация от длъжностната характеристика, по-конкретно (1) осъществяваните операции и времето за всяка една от тях, (2) общото работно време за длъжността (длъжност на пълно/непълно работно време). Изброените отделни действия на служителя (или служителите) могат да бъдат отнесени към групата на производствените или трансакционните действия като се изчисли процентното съотношение между тях в общото работно време за пресмятане на производствените / трансакционните разходи. При обработката на длъжностните характеристики в организацията и разпределението на действията на служителите в едната или другата група получаваме приноса на всички заети към производствената или към трансакционната област. Предимства на този подход са, че статистически се обхващат данни от вече съществуващи длъжностни характеристики и че в случай на извадково провеждане разходите не са високи. Недостатък е евентуалното несъвпадение между изброените в длъжностната характеристика и фактически извършваните от служителите действия. Последното от своя страна може да бъде обект на отделно статистическо изследване, чийто резултати, наред с подобряване качеството на данните в рамките на настоящия подход, потенциално биха представлявали интерес за разработки в областта на трудовото право и социалната политика.

Ние предлагаме реализирането на подхода в българската статистическа практика с помощта на незначителни допълнения в утвърдения от Министерството на труда и социалната политика задължителен макет на длъжностна характеристика.

This is a Working paper. A similar text has been published as:
 Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

**МАКЕТ НА
 ДЛЪЖНОСТНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Наименование на длъжността	Код по НКПД
Структурно/териториално звено, в което тя се намира	
ОПИСАНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА	
Обобщено описание на работата, която извършва изпълнителят на длъжността	
Трудови задачи и задължения, характеризиращи съдържанието на длъжността	
ПОДЧИНЕНОСТ, ВРЪЗКИ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ	
<p><i>На кого е подчинена длъжността;</i> <i>С кои други длъжности във фирмата си взаимодейства</i> <i>С кои други фирми (или длъжности в тях) осъществява връзка</i> <i>Как се получават и отчитат задачите</i></p>	
ОТГОВОРНОСТИ НА ДЛЪЖНОСТТА	
<p><i>Материални и финансови (по опазване имуществото и активите на фирмата);</i> <i>По безопасността на труда;</i> <i>По опазване здравето и работоспособността на другите;</i> <i>По опазване на фирмената тайна и поверителната информация;</i> <i>За резултатите от трудовата дейност</i></p>	
УСЛОВИЯ НА ТРУД И ПРОИЗВОДСТВЕНА СРЕДА	
<p><i>Специфични условия на труд;</i> <i>Режим на труд и почивка;</i> <i>Работно и униформено облекло, лични предпазни средства;</i> <i>Битови придобивки и привилегии.</i></p>	
СИСТЕМА ЗА РАБОТНАТА ЗАПЛАТА	
<i>/кратко описание/</i>	
ТРУДОВИ СТАНДАРТИ ЗА ДЛЪЖНОСТТА	
ИЗИСКВАНИЯ НА ДЛЪЖНОСТТА	
<p><i>1. Постижения на изпълнителя:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Вид и равнище на образованието;</i> ▪ <i>Трудов опит;</i> ▪ <i>Специалните умения;</i> ▪ <i>Поведенчески характеристики (комуникативност, работа в екип);</i> <p><i>2. Личностни изисквания към изпълнителя (задължителни и препоръчителни)</i></p> <p><i>3. Основни нормативни актове, които трябва да познава лицето, заемащо длъжността</i></p>	

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

*Източник: Министерство на труда и социалната политика,
http://www.mlsp.government.bg/class/store/docs/PRILOJENIE1_7_Maket_DX.doc*

От гледна точка на измерването на трансакционни разходи тук интерес представлява единствено полето “ОПИСАНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА”. В настоящия си вид то не съдържа явно разделение между трансакционните и трансформационните действия, което налага допълнителна обработка от специалист. Огромният брой длъжности в националното стопанство прави обаче статистическата обработка по този начин изключително скъпа. Обосновано с оглед на това е допълването на полето “ОПИСАНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА” така, че сортирането на стопанските операции на трансакционни и трансформационни да става още при съставянето на длъжностните характеристики в самите организационни единици. За целта ние предлагаме следния вид на полето:

This is a Working paper. A similar text has been published as:
 Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

ОПИСАНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА	
Обобщено описание на работата, която извършва изпълнителят на длъжността	
Трудови задачи и задължения, характеризиращи съдържанието на длъжността	
Общо работно време за длъжността: ... ч./седмица	
Характер на задачите	
Дейности	Изразходвано време на седмица
Категория А 1. Търговия (покупко-продажба) 2. Администрация (офис-дейности) 3. Планиране, изследователска работа 4. Управление, контролиране 5. Общи услуги 6. Охрана, сигурност 7. Обучение, информирание	
Категория Б 1. Машиностроене, оборудване и поддръжка на машини 2. Строителство 3. Производство 4. Поправки	

* Използваните подкатегории са по Бишоф (Bischoff, 2002)

За всяка длъжност след общо описание на задачите и задълженията те се разпределят в двете категории в зависимост от това, към коя подкатегория могат да бъдат отнесени най-точно. Отбелязва се изразходваното време в представителна работна седмица за всяка подкатегория стопански операции. Работодателят сам определя необходимото технологично време за отделните дейности в рамките на длъжността или използва данни за разпределението на времето на служители/работници от предишни периоди при съставянето на новата длъжностна характеристика.

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Изготвените по този образец длъжностни характеристики могат да бъдат използвани за статистическа обработка в заинтересованите от измерване на транзакционните разходи държавни учреждения, неправителствени организации, институции в рамките на Европейския съюз и др. Данните за изразходваното време съответно за първата (транзакционни действия) и втората категория (трансформационни действия) се обобщават като процент от работното време в представителната седмица, след което се агрегират на различни нива, включително като процент транзакционни и трансформационни разходи в съвкупния БВП на страната.

Пример на базата на реална длъжностна характеристика

Тук, използвайки описания подход, показваме нагледно как би изглеждало разпределението на действията на даден служител въз основа на случайно избрана действителна длъжностна характеристика. Всички действия, изброени в категория А, приемаме за транзакционни, съответно в Б – за трансформационни. Като основа за класификации по професии използваме Националната класификация на професиите и длъжностите в Република България (НКПД) на Министерството на труда и социалната политика³ и Международната стандартна класификация на длъжностите (International Standard Classification of Occupations, ISCO-88), издание на Международната организация на труда (International Labour Organization), Женева⁴.

Разглеждаме длъжността «Шофьор на товарен автомобил» (пропускаме името на предприятието, където е изготвена длъжностната характеристика, като ирелевантно за анализа):

³ Виж <http://www.mlsp.government.bg/class>, също *Димитров и колектив* (2006)

⁴ Виж <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/index.htm>

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

ДЛЪЖНОСТНА ХАРАКТЕРИСТИКА на длъжността

ШОФЬОР НА ТОВАРЕН АВТОМОБИЛ

Клас по НКП: оператори на СМТС

Код по НКП: 8321

I. ОСНОВНИ ДЛЪЖНОСТНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

1. Преди излизане на път извършва преглед на МПС, проверява горивото, охладителната течност, маслото, гумите, състоянието и работата на двигателя, скоростната кутия, кормилното управление, осветлението, спирачките, предния и заден мост, работата на арматурното табло, действието на контролните уреди, наличността и състоянието на инструментите и принадлежностите, закрепването на товара.
2. Получава пътен лист и разписание, заверени от ръководителя му.
3. По време на път следи за нормалната работа на двигателя, механизмите на трансмисията и спазва безопасността на движението.
4. През време на престойта проверява изправността и закрепването на ресорите, шангите и съединенията на кормилната уредба.
5. Описва в пътния лист данните за извършените курсове.
6. Проверява периодично температурата на: главините на колелата, барабаните, скоростната кутия и задния мост и налягането на гумите.
7. При продължително пътуване периодично спира и проверява състоянието на товара и автомобила и при поява на неизправности или повреди взема мерки за тяхното отстраняване.
8. След завръщане в гаража зарежда МПС с гориво, почиства и измива МПС и го представя на механика.
9. Изпълнява и други конкретно възложени задачи, свързани с изпълняваната длъжност.

II. ОСНОВНИ ОТГОВОРНОСТИ, ПРИСЪЩИ ЗА ДЛЪЖНОСТТА

1. Отговаря за правилната експлоатация на автомобила и опазването на товарите.
2. Носи отговорност за настъпили вреди от виновно причинени автопроизшествия или неопазване на товарите.

III. ОРГАНИЗАЦИОННИ ВРЪЗКИ И ВЗАИМООТНОШЕНИЯ

1. Длъжността е пряко подчинена на управителя на обекта.
2. При изпълнение на длъжността се осъществяват организационни връзки и взаимоотношения с автомонтърите и товаро-разтоварните работници.
3. Осъществява контакти с ръководители и специалисти от други предприятия и организации по линия на транспортираните товари.

IV. НЕОБХОДИМА КОМПЕТЕНТНОСТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА

1. Трябва да знае:
 - а) нормативните актове и вътрешните инструкции, свързани със Закона за движение по пътищата, устройството на МПС и изискванията на производителя за неговата експлоатация;

This is a Working paper. A similar text has been published as:
 Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

б)реда и изискванията за извършване на ремонтни работи на МПС;
 в)нормативните изисквания за безопасност на труда при превоз на товари и противопожарна безопасност.

V. ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЕМАНЕ НА ДЛЪЖНОСТТА

- 1.Образование: средно.
- 2.Друга квалификация: свидетелство за правоспособност за управление на съответното МПС.
- 3.Професионален опит: над 1 година трудов стаж по специалността, а при липса на такъв - трудов договор със срок за изпитване.

Източник: http://www.docstore.odit.info/doc.php?doc_id=132&action=inline

В предложения от нас разширен макет точка I. би изглеждала по следния начин:

ОПИСАНИЕ НА ДЛЪЖНОСТТА	
ШОФЬОР НА ТОВАРЕН АВТОМОБИЛ	
<i>Клас по НКП: оператори на СМТС Код по НКП: 8321</i>	
Трудови задачи и задължения, характеризиращи съдържанието на длъжността	
I. ОСНОВНИ ДЛЪЖНОСТНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ	
...	
2.Получава пътен лист и разписание, заверени от ръководителя му.	
3.По време на път следи за нормалната работа на двигателя, механизмите на трансмисията и спазва безопасността на движението.	
4.През време на престоите проверява изправността и закрепването на ресорите, щангите и съединенията на кормилната уредба.	
5.Описва в пътния лист данните за извършените курсове.	
...	
Общо работно време за длъжността: 40 ч./седмица	
Характер на задачите	
Дейности	Изразходвано време на седмица
Категория А	
1. Търговия (покупко-продажба)	0 часа
2. Администрация (офис-дейности):	4 часа
- Получава пътен лист и разписание, заверени от ръководителя му	
- Описва в пътния лист данните за извършените курсове ⁵	
3. Планиране, изследователска работа	0 часа

⁵ Въмъкнатият текст е от полето I. ОСНОВНИ ДЛЪЖНОСТНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ на длъжностната характеристика и служи за илюстрация. При действителното попълване на макета не е необходимо дублиране на текста.

This is a Working paper. A similar text has been published as:
 Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

4. Управление, контролиране	0 часа
5. Общи услуги	0 часа
6. Охрана, сигурност	0 часа
7. Обучение, информиране	0 часа
Категория Б	
1. Машиностроене и поддръжка на машини: - След завръщане в гаража зарежда МПС с гориво, почиства и измива МПС и го представя на механика.	6 часа
2. Строителство	0 часа
3. Производство: - всички останали операции, посочени в Описанието на длъжността	30 часа
4. Поправки	0 часа

Отнасяме всяка от изброените в Описанието на длъжността стопански операции към най-близката по съдържание подкатегория в разширения макет. Даваме приблизителни примерни стойности на изразходваното време за отделните дейности в рамките на представителна седмица. Описаните в длъжностната характеристика действия от точки I.2 и I.5. считаме за административни (нетипични за длъжността), а всички останали включваме в категория Б: трансформационни (производство на транспортна услуга). Така времето, изразходвано общо за транзакционни действия (Категория А), възлиза на 4 часа от цялото работно време за представителната седмица (40 часа) или: 10% транзакционна, 90% трансформационна заетост за длъжността Шофьор на товарен автомобил.

Описаната схема е приложима за по-голямата част от изброените в националната класификация длъжности (професии), за които се изготвят длъжностни характеристики. Това се отнася, както вече беше посочено, за лица, назначени на работа в различни организации. С предложения подход следователно може да се обхване статистически дейността на всеки индивид, зает в някаква организация (така например в болници, в армията, училища или фирми) и да се раздели на транзакционни и трансформационни стопански операции.

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Групата на свободните професии и независимите предприемачи, които не са назначени на щат в организации обаче, попада извън обхвата на посочения механизъм за извличане на данни. Като примери тук могат да бъдат посочени нотариуси, адвокати на свободна практика, лекари на частна практика, писатели, но също частни селскостопански производители. За статистическо обхващане на тази категория икономически субекти е удачно да се прибегне например до провеждането на специални допитвания. Най-подходящи от наша гледна точка са допитвания на основата на наблюдавано лично разпределение (бюджет) на времето. Те могат да бъдат извършвани чрез статистически извадки за съответните професии от заинтересовани изследователски екипи/институции.

Следователно като допълващ (за обхващане на дейностите без длъжностна характеристика) и същевременно алтернативен подход за практическо приложимо измерване на транзакционните разходи в българската икономика може да бъде посочен

Подход Б: Статистика на бюджета (разпределението) на работното време

Тук отчитането на всяко отделно действие на всеки зает (самонает) в организацията се осъществява с помощта на статистика на бюджета на времето. При подобна статистика в представителни трудовни всяко действие се измерва с точност до минутата. Измерването може да стане чрез независим наблюдател или чрез самонаблюдение. Така по аналогия с отчитането на бюджета на времето в домакинствата⁶ може да се осъществи статистическото установяване на разпределението на работното време в организациите. На следващия етап времето за отделните действия отново се отнася като процент към групата на

⁶ Статистическо изследване на бюджета на времето на домакинствата в България се провежда периодично от Националния статистически институт (виж <http://www.nsi.bg/Census/TimeUse.htm>)

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

производствените или транзакционните дейности. Предимствата на този подход са в по-голямата точност (при отразяването на реално извършваните операции), като и натрупания до момента опит в областта на изследване на бюджета на времето в България. Той позволява и по-голяма степен на гъвкавост при планиране на мащаба на изследването, съобразяване с индивидуалните особености на различни обекти на изследване, което го прави особено подходящ за нуждите на по-тясно фокусирани, конкретни изследователски проекти с малък бюджет на ниво отделни организации или браншове. Като възможен недостатък трябва да се отбележи по-силна съпротива от страна на организациите или служителите при разкриване на реално изпълняваната работа и времето за всяка операция.

Следващи стъпки

Що се отнася до Подход А, който представлява за нас първостепенен изследователски интерес, целта е измерването на транзакционните разходи на съвкупното национално стопанство (т.е. транзакционния сектор) чрез метод, който в този си вид е напълно нов. Той се базира на *специалното* събиране на статистически данни на микро-ниво за транзакционните операции и в последствие прогнозиране на стойностите за цялата икономика. Подобен опит за целенасочено микроикономическо измерване на транзакционните разходи на националното стопанство е засега единствен по рода си.

Реализацията на описаното изследване преминава през следните конкретни стъпки: Първо, “пилотно” тестване в ограничен брой организации за практическа приложимост на предложения макет на длъжностна характеристика и извършване на евентуални корекции, прогнозиране на необходимия бюджет за изследване в национален мащаб. Второ, определяне на представителни извадки с оглед на допитваните организации и на видовете професии за същинското изследване. На

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

трето място, осъществяване на подготовката и събирането на данните. Четвърто, агрегиране и анализ на данните. Наред с това е необходимо да се организира обхващането на групата на свободните професии чрез специални допитвания. Изпълнението на изследователския проект може да бъде осъществено от независими статистически екипи, неправителствени организации или държавни учреждения с финансиране от фондове на ЕС.

Приносът на *науката* (особено на икономиката) следва да бъде насочен към подобряване на предложения метод и практическата му ориентация и приложимост. По-специално така развитата рамкова концепция предполага усъвършенстване в контекста на конкретните измервания. На науката се пада и задачата да подпомогне разпространението на идеите на международно равнище, за да привлече вниманието на научната общност към този нов подход за измерване.

This is a Working paper. A similar text has been published as:

Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за транзакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Литература

Bischoff, I. (2002): Transaction Activities, Labor Productivity and Economic Growth, *Jahrbuch für Wirtschaftswissenschaften*, 53, 161-179.

Bischoff, I.; Bohnet, A. (2000): Gesamtwirtschaftliche Transaktionskosten und wirtschaftliches Wachstum, *Jahrbuecher fuer Nationaloekonomie*, 220, 419–437.

Davis, L.E. 1986: Comment, in: Engerman, S.L.; Gallman, R.E. (eds.): *Long-Term Factors in American Economic Growth*, Chicago and London: University of Chicago Press, 149–161.

International Labour Organization: *International Standard Classification of Occupations* (ISCO-88),
<http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/index.htm>

Reichhardt, M. (1995): *Der Beitrag des Transaktionskostenansatzes zu einer Theorie der Transformation von Wirtschaftsordnungen*, Frankfurt: Peter Lang.

Van Dalen, H.P.; Van Vuuren, A.P. (2005): Greasing the Wheels of Trade: A Profile of the Dutch Transaction Sector, *De Economist*, 153, 2, 139-165.

Wallis, J.J.; North, D.C. (1986): Measuring the Transaction Sector in the American Economy, 1870-1970, in: Engerman, S.L.; Gallman, R.E. (eds.): *Long-Term Factors in American Economic Growth*, Chicago and London: University of Chicago Press, 95–148.

Чобанов, Г.; Егберт, Х.; Гюреджеклиева, А.: Предложения за измерване на „Транзакционния сектор“ от официалната статистика, сп. Статистика, 2006, 2. 49-60 стр.

Ганчева, Й: “Нормативна уредба и транзакционни разходи в България”, Институт за пазарна икономика, 2000 (<http://www.ime.bg/bg/finance.html>)

Димитров, М.; Нейков И., Евгениев Е.; Антова М., Божанова, Г. 2006: Националната класификация на професиите и длъжностите в сила от 1 януари 2006 година, ИК „Труд и право“, София.

This is a Working paper. A similar text has been published as:
Chobanov, G.; Egbert, H.; Sedlarski, T. (2007), Методи за статистическо извличане на данни за трансакционните операции на микро ниво (Methods for Data Collection on Transaction Tasks: A Micro-level Analysis), *Statistica*, 1/2007, 5-14.

Министерството на труда и социалната политика: Националната класификация на професиите и длъжностите в Република България,
<http://www.mlsp.government.bg/class/>

Министерството на труда и социалната политика: Макет на длъжностна характеристика,
http://www.mlsp.government.bg/class/store/docs/PRILOJENIE1_7_Maket_DX.doc
ос

Кодекс на труда, член 127, ал.1 (www.mlsp.government.bg/bg/law/law/KT.doc)

Примерни длъжностни характеристики:

1. Шофьор на товарен автомобил -
http://www.docstore.odit.info/doc.php?doc_id=132&action=inline,
2. Ресурсен учител на деца и ученици със специални образователни потребности - <http://www.ivanrilski.org/dokumenti/rykovodstvo.html>
3. Призовкар - <http://lex.bg/f/psarovas.html>